

Landskap: Småland Upptecknat av: P. G. Sandgren
 Härad: F. Möre Adress: Päråd
 Socken: Karlolunda Berättat av: Densamme
 Uppteckningsår: 1942 Född år 1853 i Päråd

Smålands skogstrakt på 1860-70-talet:	
Bestämning av bondens hus; invedning o. s. l.	
Ladugården.	s. 5.
Stadorser.	s. 5.
Småll bonde.	s. 8.
Skomakare som gick omkring i gårdarna.	s. 9.
Bondens föda.	s. 13.
Löner.	s. 14.
Julskikt.	s. 16.
Julkalas.	s. 16.
Ut- el. inmäka julgubben.	s. 17.
Religiösa böcker som lästes för.	s. 18.
Kyrkobesök.	s. 19.
Rösel o. jordens användning.	s. 22a
Ved till fattiga o. jul.	s. 22b

Min slöptekning gäller
Svealandes skogstrakt för anvisning
80 är tillbakån, d. v. s. 1860 och 70.
Vi skall nu först titta på
bandens beständ i de flesta fall
vara de i samma stil, 21. och 22. länga
8 och breda 5 och säga på knut.
inredning, ett stort rum 8 och i förkant
fästuga, kök, dränkamare, låga dörrar
måla trycklar, små fönster blyinfattat glas
stär spis med bakings på baksidan som
utgick i köket, bred kökspis med varshylla
öven, inredning i stora vardagsrummet,
ett slagbord fram på gaveln, en stol på var
sida, en väggfast bäng på varje sida
om bordet, en dragaffär efter vänstra
dörren med lock att sitta på, efter soffan
en data klacka väst dörren, ett långsäte.

Ntn.

2
2. ut pallar, nedra vingsen I och II med
byggnad i taket, taket på väggarna till
fönsternästa deifsta grått brändspår.
i taket och dröng skansare bara väggar,
läs vid inviderna bestad av skinka med
marshall på matbottu vidu, ytterdär var
två skedars på varandra under skivan
skinka på insidan, ävra därren med
stark läs innanför, denna där stad öppen
alla dagar, en smal trapp till andra vingsen,
ett gästhus, med dragsängar, bord och stolar
en del polerade ruster målade, (möblerna
i vardagsrummet vare omålade) i rummet
över taket förvarades sagitt, der var
ett fläsk och ett kor, en vilttunn, en
krävermas tinn, samt på väggarna
suppbärgda färbar saltade i stark
även vatten fläskbidar.

Bäddarna bestod av rågholm i de stora
sängarna, underkudden av palm, den övre
av pladskat dunn, på kolumen ett närtäcke
och ett skjutpalskutan, på kälpe ett stiontälte
och bannmaren, en fjäll om vintern, med kanna
låg i en bäg, barmen i en, Piqua i soffan
drängen i drängkammaren, på golvet i
vardagsrummet strödes fin sand, reitken ut-
söndes på lördagskvällen, på söndagsmorgon
strödes buckat gräs på golvet, gräns-
grenar utspår därren, öra väringens
mindre rum, var klädkammare,

Thäl päracet, i köket var ett stort skåp
som inrymde de dagliga kök, bestående
av trätablikar, köpat störe och mindre
träskedar med hak i skapet, till att hänga
upp dem i förhållanden där man åt, bredde
benagardas knivar, gafflar fanns ej då. (Hemgjorda)

På trännen byllar över källarfönstret vare på
 samt uppsatta parskänkyl, samt kaffeservis, &
 silverskedar och knäknivar förvarades i en låda
 som förvarades i makarnas säng i denna låda
 förvarades flera dyrbartheter, På en del gårdar
 byggdes en vittkamare bredvid stora rummet
 i den i fyrkant, där var även gästtrum med pa-
 lerade möbler, långgardiner vid fönstern,
 rässpis vitstruken, vitstruket tak och fänter,
 tapeterna gick över till galust som var en
 bystade och spuntade bräder, sågare träsk
 till stora rummet, ohymsilad vit linn.

På väggen i köket hängde flera sorters
 olika kapparkärl, i bryggeriet fanns stora
 kapparkärl förutom bryggerisman av kappark
 någon köllare under buben förkam
 iske, i någon backe i närheten var köllaren
 insurad.

x i i skåp förvarades stora
 och mindre kungösk samt
 stenslag men lack var trä-
 kanna med lack till vardags-
 skåp.

Ladugården med låga väggar utan fästet
3 kantiga hål i väggen för lufttäckning i fästet,
bass för djuren med träskuren som vare
i vegar insatta gusen ett hål i väggen
på dessa vegar var en knut utanför väggen,
skulle elsk vända inträffa, rugdes alla
knutarna utifrån och djuren var i
läsa att utträsa i kast med klaven om
halsen, en fäststätt somat kånstbur äver,
Ladugården var byggd i flygel med åppen
part i flygeln, der var laga med trä lud,

På 1/4 mantal fäddes en häst, ett par
oxar 4. Kar, yngnat och några får,
som åkerlapparna vare små och steniga
kunde ej något insäminspuder der sådd
endast råg, korn, och potatis för buskbrän
ej något till ansåke, inkamster till
skatter och tjänsare såldes fannred.

som kördes till stan Holmar eller någon
 sjöhamn, vilket D. o. H. mil långt, en färd
 ved betalles med 5 kr. som hästarna vare
 små kunde man ylässa mer än 1/2 färd i lussat
 så hade man 2.50 för vedslaget samt för
 resan i 2.4 mil, då resan till stan med ved
 körde man på kvällen från hemmet ty man
 måste vara på torget i stan kl. 7 eller 8 pm.
 i en del fall kunde man ha en skattstad
 kört på vedslaget, eller en smärbyttä
 då blev det starkare i pringen på hem-
 resan, men en kanna brännvin måste man
 ha på hemresan ty det var alltid någon
 som väntade på super då man kom
 från stan, jag minns en bander från
 en by Harstensbo, bandens namn, Lars (Harstensbo)
 Andersson, en redig kamiker, på en
 stadresa från han var en vinter

7

ACC. NR M. 8597:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ut får ett svårt yrväder mycket snå,
 3/4 mil ritarfär stan, är en kaffetrag
 Piparekugan, der räkas fustbänderna
 får att dricka kaffe omkring 4-5 tider, f. m.
 kaffet med en bulle kostar 20 äre, men
 de kan även få kaffe en melkkafe
 för 25 äre de blir det ett glas brännvin
 på kaffet till en kaffegäk, när nu
 den här Andersson har druckit två gäka,
 säger han, det var ett herrans yr-
 väder vi råkat ut för i natt, det är
 mycket bättre att ligga hemma bakom
 mass rår, der blåse då väl men
 de yr inte, då jag kommer till stan skall
 jag kaffe hem i systerhuset till mor,
 jag lägger dem under sängbändan,
 när man får stann dessa vingar kan
 till mig så bra.

efter en stund som då han vaknat
är han i bekant att kasta sitt vatten,
mycket mer till en vänlig iske, man
måste gå ut i dylika bett, i märket
och bekantet jag har ful på där
ägnade lärren till den gamla chata
klackan, som ströken skangede det
i fodret i klackan, så krig har
till mer i bädelen, ja ska, så, då, mar,
då ä, ott så herrans vnder uti det
stammen så det dänar i brett, bäst
för krigen till dig.

i en annan by fanns en bande
som var så givande små, att ingen
i familjen fick ha något timme på
sig för natten, han säger, då de inte
skola skal de inte slita köller.

Tammen bandde halsen till skammakaren
till sig på grund av ryktet om bandens
snickhet, beslut skammakaren infinna sig
så troligt som banden att han fick be-
dä de sötta ur vängen, dit skammaren
sagas skammakaren till lästpryga som
har lästknippar, tag en läst och
slå på dörren så må du arka jag vill
slå i titta i fästet när man går
ur vängen, (skammakaren var väntad
men ej så tidigt) vid fästet slagen
springer man ur vängen och
så gick han tag i plätten i spisen
och hällde på mjölken då dörrens
öpnades, efter påklädning skulle karne-
mjötkas, så laga mat till skammakaren
stekt fläsk, en plät karnmjötklappa
kalla potatis skammjök, bröd,

10.
då maten var färdig gick han
ut i färdstugan för att undermåla
sin gubbe om maten, han voste
var han var, så säger han något
skymrade dig skit, la oss skamaker
vill äta mer så i varmt.

Liknande gubbersaker färdkom
ofta i byarna, men de här för vana
en gång om året, med de banden
skamaker för lagning och nya ska
de gamla stävelskäften avskars syddes
vill nya fotska detta kallas (färdskada
stävlar). Skamakerens utövning var en
ord, och färdan om dagen, härigen skar
skaperna, snadda besträ, hans län
var inberättad i mästarerna.
För skamakeren fram även en gång
för året, alla fick nya tröskor.

Träskammaren sändes ut i skogen
till ett alltång, där gardes träskare
färdiga efter sin varje par var färdigt
brändes i svag eld både ändarna på skan
för att ej spricka, träskammarens län
var 24 skp an dagen i jorden, i bergsluss
eller skäreltiden hade en man 24 skp
an dagen, en kvinna 12 skp, samt följde
arbetstiden var att följa baken belligt och
surt, den mästa skörden även näst
bars in i korbågar, den mästa träskörden
lägs från stora messar och fly, in det
sluddes och fick dragas in rullat med
s. k. träskågar bres ut på luvor eller
i en bage i värmet, detta sturrå
inbars i madrass derintill, ty mit
färs ej källbar väg, som påskades
under vintern på snöare.

All material som faddrades på guld-
seckel tillverkades i hemmet såväl
vagnar som guldskåp var någon
sak som banden ej spåla kunde göra
så guld mästare köpte som eftervärlden
men arbetet gjordes i hemmet med dagsjär-
ning i fudan, bröstkåpan köptes på marknaden,
sån och skarning gjordes hemma av banden,
kyrkvagnen köptes av en vagnsmästare
enigen spålar var ej under den, endast
mycket trälistor som hängde i klara
på fram och bakstammen, på trälistor
stod sätet, bakluffen en bräslapp för
flera åkande, på sednare tid framkom
en sorts spårvagnar från Västra vitka
kallades för Västra vagnar, vitka köptes
till kyrkvagnar, de vare fint målade
som spålar under fram och bak.

Bardens föda var inkel i Teraklig
om man ägde 4 i 5 kor så var ankast
ingen efter dem ringa, ty betet i
skogarna bestod av juss, skogarna
vare igen växta av skog och buskar,
efter slätten då lite gräs upp väste
dessa gräs kallades fär (liälägre) då
liäläret upp väst fingo kassu mjölk
i purert, och efter den tiden bäjade
ostmjöten såväl till prästosten som
till julfosten i hemmet, Bardens dag-
liga kost var lite bröd mycket potatis
flis, sill, krämenmas, Terakade färkagor
sallat kakett, skummjölk, kassumjölk,
smörgås blott om vändagsmorgonen,
ärliga smälet masti säljas, en 14 dagars
kaka såldes för 5 Rd, liken så ett
kass på köpen 4 Rd.

Den första gris jag köpte, var
en skärlig sugga, jag betalte 12 Riksd.
den grösade strax efter, jag fick 2 ell. 3.
Men ut för grisarna då de vare mässade
ganta, jag köpte en häst på Öland
han var 3.4 år äret ett vackert djur, jag
gav 50 riksdaler för den, sedan kom
första hären, bondens små inkomster,
visseligen vare utgifterna därefter,
en fattigande äring fick 25. 30. Men samt
en nr i stäm och persederna, ett par för-
skadda släbela, en skasta 2 par stämper
ett maskull, en masknadselag pi, efter
24 oktober en pivecka, Pigeus här var
15. Men samt småpersederna, en sack,
ett par långskaftade strimpar, ett för-
skäde, en buklot, 25 äre i stäm
samt päring i piveckan.

Fräskningen skulle vara avslutad
 Till jul, antingen det var datter eller piga
 måste de vara med och tjöska vid 4ra tiden.
 M. 6. Man mäsar ut med frukt, en skiva
 skiva med smält på dunt en skiva
 potatis, pastaka, M. 8. var sava (äta inne)
 så piga ^{ut} i lodugörden mjölk, mjölka,
 pava samt mata kolvar i grida, då
 dränger annat träskor gick man till
 skogen för att kugga pannved, om
 banden skulle teja för att få en fann
 area uppkuggen, kastade den 50 äre
 i kugglän, om skall den kuras i
 skogen samt till stam eller kammaren
 3 eller 4 mil, då får man 5 M fann
 för ved och 2 deys ved, ty man kunde
 ty lösa mer än en kake fann för
 en träst. ty påstamma vare bren.

Till yulen slutades julgröjan, även en gammal ka, samt stäpar för, att i sågolväg mersuttades till arbetsvaru pänter en tunna småvill $\frac{1}{2}$ tunna stasvill, något först under året järokam sållan möjligen en kake eller två, efter slaktningen till jul vidtag bytningen med kvätt och gammal bytning som var spensat för året, så skulle juheeden byggas som rätte till kerut, så kan bekräftingen (Knut) en groft ä pint bröd, och så juldrickat brygas, sist kan skurning av gale. bänkar, spis o. tukt vidstrykas, kvätt granis på gallet, (gussstämning alda järot,) julgröjan eller julstappar var ej då kända, men julstapen var många viska rätte till Kerutagen. (Knutdagen)

17
öfver sorgsamman hade sina pultkalar
med clars och loken p[å] "logen", under
denne tid var vanligt, att pigen eller
en annan datter skulle skäta om
ludugården och djuren, p[å] helens 2 dagar
skulle ej något arbete påsättas i ludugården
och giva djuren ro och veltid, men
efter 2 dy dagar skulle de rengöras,
och då flickan hade en fästman, eller god
vän, då var fästvet rent och pyntat
djuren fått sitt foder till flickan sökam
på morgonen, då var man skyldig tillstålla
ett ungdomskalas med loken och clars,
om så olyckligt kunde inträffa att flickan
hade en avn, då var halva påsestrågen
inburen i fästvet djuren lästjäten,
Detta kallas, att ett, eller inmatka
pultkalar.

18
Den skall vi se hur det religiösa
fårhållandet var vid denna tid.

I de flesta hem fanns religiösa böcker
såsom bibel, psalmbok, luthers kus-
postilla, Narsbäcks postilla, Jakobus
sanna Kristendom, Tridensiumskrift, Kyrkans
skriftsamling, Spedeboken, Sångar, de flesta
här uppräknade böcker fanns i de flesta
hem, men som de böcker användes
såga de fulla med damm. Den frikyrkliga
särölsen var mycket här, var någon
"väkt" människa som kunde köpa en bi-
belförklaring i ett hem, blev det många
älskare och mycket sång, sådet från made-
lens sångar. Till det yttre skenet
såddes man sig till statskyrkan, de skall
och sig på "Luthers" "

Öfverskan berättas flitigt, om ej för att
 hära prädikan, men för att träffa
 bekräfta och hära Mungärdens om andra
 träktar. Ty som det så ej fanns någon
 tidning mer än det lilla Dalmar-bladet
 och de vare 4-5 prenumeranter om
 en tidning kamma nyheterna långt
 efter, Mungärdens var den bästa
 nyheten, prädikan var lång och
 särande, smedlån och tobaksret
 gick länge väntas för att bli värna,
 kvinnan medfärd sin svampplasa
 som uppmättes sinnet från jern-klubben,
 efter Mungärdens skut råkades
 grobbarna för dansstänk, gadda Kelt
 gaddan, så ä, då må dag nu för
 ti en, ä gva här då gå må et an,
 så man du spåta, ja må et sa må

ACC. N.R. M 8597:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20.
Nu der näst va några gällor
piss i ansen, ja 12. Kvaterningen betalande
rätt så bra jäc, som ja nu fött rätt så
bra gac-jämn i ansen ja nu tänkt jäna
en oakt gullaba macken, ja nu ska
det mi ja nu i stupa stuta som ja vill
sälja, men de skulle bara 10. Kvatern,
om det vil ja nu i Nyckstallet ska ja
teja u då ja nu en Nyckstallet ja u de
skur i int bötte så, medan gubbarna
står i prata om sina stuta och kvana
nu flasken, skall vi nära på Minnarna,
som står vid Nycksträngen i språka
guda Ingesterna, då nu så eng sen
ja nu så dag vi Nyckstallet, nu ä då mö du
nos på tiden, ja, som du vill näst, sa
ja nu fött en liten te, men ja tra väl
då ska bli den sist, gullar,

men du, Majsa, på många värva
ska du påbeteck i samme, ja på 5. st.
men som ätsta duffan skuffat sag en
fästman så gae de ant 2 värva te kvin-
no surka i loken te han ska gefta sig,
kåken te ska ni ha brållap, ja de bli
sint fäst vi ha träskat i plackat opp
goc pän, ja ä' svungen te a dū te
gubbarna att ja på här kamara hem i ge
grisona, de ha sint fäst som på ma, en i da,

Så var quastjärrotet slut, men
singelamer som gick hem, stannade kvar
en stund för att prata i byta kryd-
kraster och talas vid på vilken luge
di skulle mätas för att dösa och säga sig
en lördags kväll, på söndagskvällerna
miste barn vara hemma, för att kunna
hjälpa det arbete på måndagen i rätt tid.

22

ACC. N:R M. 8597:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Prästerna i allmänhet vare mycket släta om folkens religiösa liv. Ty präster liksom bonden hade det jordiska arbete att bestyrka, blott prästen ombesörjde prädikan, begraving, och brudvigsel, så var det rättfärdighet, godhet, och blygsamhet som utgjorde kärnan i deras verksamhet.

Var någon präst som ansågs för en mera andlig sanna, drag han folket till sig från långa håll, vilket älskade man mycket för arbeta på sin hälsa och välbefinnande, en sådan präst kunde bli inbjudad för konfirmander, som drag folket från andra församlingar. På vissa tider hjälpte stadsbyrån att spårlas till olika insatser, som drag folket från stadsbyrån, bland alla olika insatser är Prästlings-arnas, som vid det den största samhällets förning av alla sätter, fastgör detta denna spretning i längderna kan man förutse att stadsbyrån blir tam på ärenden.

i augusti 1942.

Tilläg

ACC. N:R

M. 8597:22 a.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jam de små Störiga åkerlapparna
sär i Skogsstrukturer och Kan frambringa
så mycket brädsid som erfodras på året,
vill jag här utplysa om att borden måste
mycket väl för att så råg på en räsad (räsad)
Skrives på följande sätt, omkring ett
Tombands vid utstämplat i Skogen. Där
nedkugges varje Träd, Kvistar från alla
grenar, detta för sedan ligga till Kvistarna
än torra, då ländes ett på hela området
så att alla grenar äro förbrända efter stück-
ningarna äro elden bäres de grava Träden
och endas äro något svartbrända i burken
från platsen lägges i rågen utstäm på räden,
När efter beväddes området mellan stubbar
och stenor med råg, rågen Mattades med
med "Krotta" som spedit var gamla rågfär,
i jord blandad med askan, blev en riklig skörd.

ACC. NR M. 8597:22 b.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Efter säningen, inskärades området
praxisvis med de smedaste stängarna,
då rågen året efter skördades på
det Går bond med vackra skärar,
året efter rågsådden, skördades med pa-
tatis på samma plats, Brännpotatis var
de bästa i socknen samt något dyrare.

På rågen blev skördad pisk men blev
den ^{till} flagen ty det var ingen väg, de stora
svarta veckägarna, kändes nam under vintern
av denna svarta ord kallade ved brände man
hemma på året, till jul pisk de patliga ett
lugg eller 2. av denna ved. En skinnhandlare
Pettersen i Obolmar, var född på landet i
någon av en råvöl, pisk meta veder-
nummet, råslapulle - Palle, så länge
han levde.

M. 8597.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Brev! aug. 1942.

Här ett litet tillägg som blev
utkastat av banettinst. möjlige ännu fler.
P. E. S.